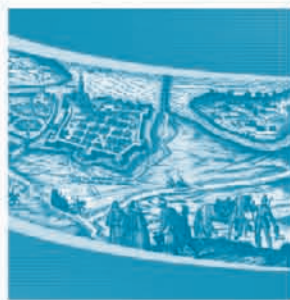

Csuszó Sándor
Kozma Géza
Lovrity Andrea

TÖRTÉNELEM

A KÖZÉPISKOLÁK SZÁMÁRA

10

munkafüzet

Mozaik Kiadó – Szeged, 2013

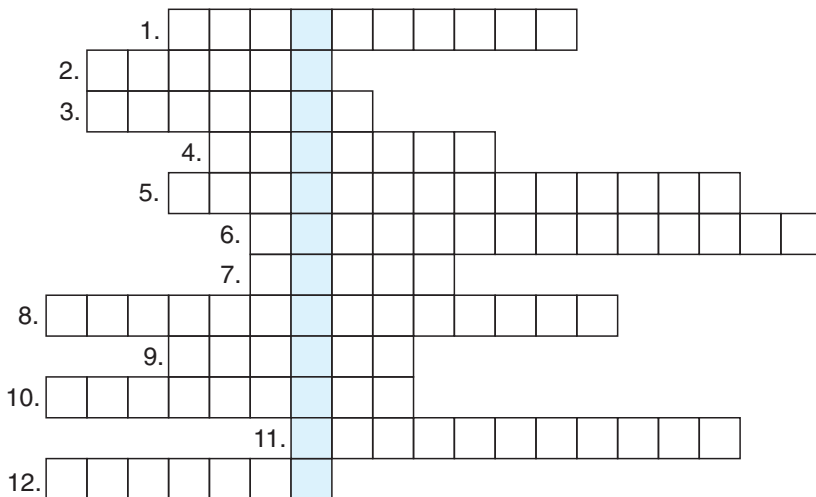
A reformáció irányzatai

1. A felsoroltakat csoportosítsd aszerint, hogy katolikus (K), illetve protestáns (P) felekezetekhez kapcsolhatók! A megfelelő betűjelet írd a jellemzők előtti négyzetbe!

☐ a hit egyedüli forrása a Biblia	☐ a pápa az egyház feje
☐ cölibátus	☐ két szín alatti áldozás
☐ latin nyelvű mise	☐ anyanyelvű igehirdetés
☐ csak két szentség van	☐ szerzetesrendek
☐ a szentek tisztelete	☐ úrvacsora
☐ a hit és a jó cselekedetek által üdvözülhetünk	☐ egyedül a hit által üdvözülhetünk

2. Fejtsd meg a rejtvényt. A megoldás: Luther így nevezte a pápát!

1. Az ágostai hitvallás megfogalmazója; 2. Genf prédikátora; 3. Szentháromság-tagadó prédikátor; 4. A svájci reformáció kezdeményezője; 5. Az egyházi vagyon világi kézbe adása; 6. Eleve elrendelés; 7. Minden kérdésre választ adó írás; 8. Az áldozás neve a reformációban; 9. Az anabaptisták prédikátora; 10. Az egyháztanács világi tagja; 11. Szentháromság-tagadók Erdélyben; 12. Luthert pártfogoló fejedelem

Megfejtés:

A katolikus megújulás és a barokk

1. Értékelj a fölsorolt zsinati intézkedéseket!

0: semmit nem változtatott a korábbi időszakhoz képest; 1: részleges változás történt a reformáció hatására; 2: a változás egybeesett a reformátorok törekvéseivel.

- Megerősítették a pápa hatalmát és az egyházi hierarchiát.
- Megerősítették a szentségek, az eredendő bűn, a purgatórium dogmáit.
- Az üdvözülés a hit, az isteni kegyelem és jócselekedetek révén lehetséges.
- A középkori latin *Biblia*, a Vulgata fordítását nem tiltották.
- A papság feladata a hívek lelki gondozása.
- Fönntartották a cölibátust.
- A püspökök kötelesek egyházmegyéjükben ellenőrizni a papság erkölceit, munkáját.
- Tilos búcsúcedulákat árusítani.
- Papnevelő szemináriumokat kell fölállítani az egyházmegyékben.
- A szertartások látványosabbak, a hívek számára átélhetőbbek lettek.

2. Fejezd be a nyitott mondatokat úgy, hogy igazak legyenek!

A trienti zsinaton elfogadták a

1540-ben a pápa jóváhagyta a

Loyolai Ignác célja a

A jezsuiták a térítés, prédikálás mellett magas színvonalú

A katolikus megújuláshoz és az ellenreformációhoz kapcsolódó stílusirányzat

.....

3. Mutasd be a barokk épület jellemző vonásait! Segítségül adunk néhány szempontot.

Méretük:

Jellemző épületrészek:

.....

Díszítettség:

.....

Jellemző épületek:

.....

A várháborúk

1. Oldd meg a feladatot!

Egy török katona napi fejadagja 120 dkg kenyér és 50 dkg hús volt. A 60 ezer fős hadsereg 120 nap alatt ért Drinápolyból Mohácsra. Mennyi élelmiszerre volt szükség az oda-felé vezető úton? Ha az egész mennyiséget magukkal vitték volna, hány szekérrre kellett volna felpakolni, ha egy szekérrre egy tonna fér fel? Hogyan oldották meg az élelmiszer-ellátást?

.....

.....

.....

2. Olvasd le a túloldali térképről, mikor és mi történt az alábbi helyszíneken a tizenöt éves háború alatt!

helyszín	időpont	esemény
Nógrád		
Gyurgyevó		
Mezőkeresztes		
Eger		
Zsitvatorok		

3. Nevezd meg a leírásokban szereplő városokat, és rendeld hozzá a mellékelt térképen a megfelelő számokat!

a) *Az ostromlottaknak már csaknem egész élelmiszerük elfogyott, s a lőporból is alig volt két vagy három vedernyi [...] Az ellenség meg zűrzavaros kiáltásokkal és különböző nyelven ösztönözte az ostromlottakat a megadásra. [...] Losonczt [a vár kapitánya] azonban, nagy állhatatosságában, kéréseik nem hajlították meg, s kitartott amellett az elhatározás mellett, hogy a várat utolsó lehetőségükig védeni kell. [...]*

A város neve: Száma:

b) *Zrini jól esmévén életének végét,
Ötszáz bátor vitézt számlál maga mellett;
Minthogy nem tűrheti immár égő tüzet,
Kiviszi magával azért mind ezeket*

A város neve: Száma:

c) [...] A nyakak mintha megmerevedtek volna: mindenki a várra bámult. [...] Hát lám ott leng a (kapun) három nagy lófarkas zászló. A templomokon, tornyokon is. A kapuban pedig alabárdos török őrség turbánozik a magyar helyén. [...] és a némaságot még inkább átdermeszti egy müezzín éneke, aki a Boldogasszony temploma tornyáról messzeszálló hangon éneкли: Allahu akbár ...

A város neve: Száma:

d) A küzdelem pontosan egy és fél óráig tartott. A mocsár nem is egyet nyelt el mély örvényeiben: sokan azt mondták, hogy a király is ott pusztult el. Azonban később egy meredek part hasadéékában lelték [...] fél mérföldnyire a Csele nevezetű fulu alatt.

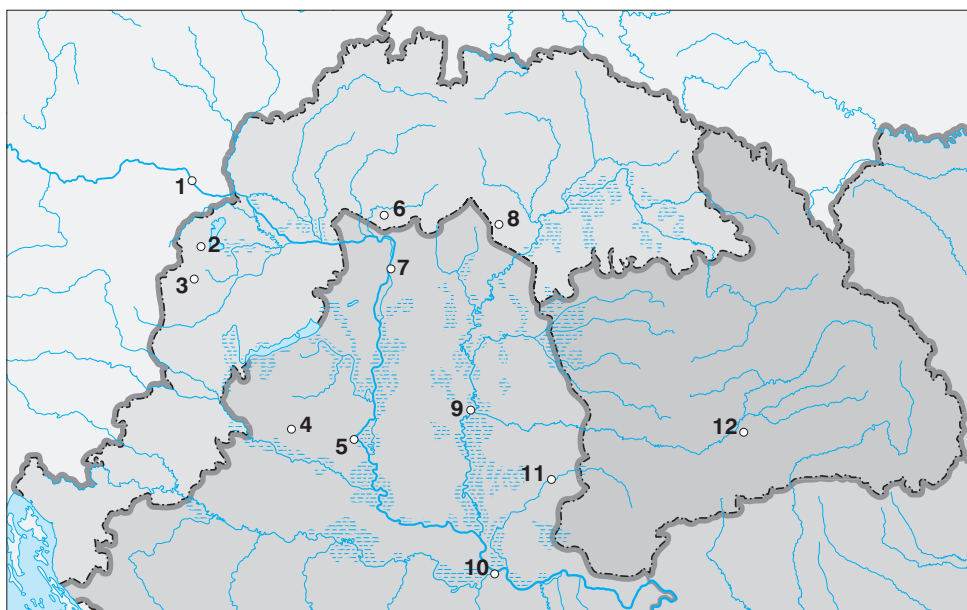
A város neve: Száma:

e) Ostrom alá vették [...], míg írták az úr 1521. évét. [...] eközben az urak félbolondok voltak, mert halogatták [...] felmentését és védelmét.

A város neve: Száma:

f) Miután tehát Ibrahim látta, hogy erővel egyáltalán semmire sem megy [...] [Jurisics Miklóst] a táborába magához hívja. [...] azt mondta, hogy Szolimán nevében ő a várat neki ajándékozza azzal a feltétellel, ha nem tagadja meg azt, [...] a falakon néhányszor az egy Allahnak nevét kiáltás - ami persze jelképesen azt jelentette volna, hogy a város megadta magát.

A város neve: Száma:

Franciaország a 18. században

1. Melyik forrásból derülnek ki az állítások?

a), b), c) forrás; több forrás d); egyik sem e).

a)

Társadalmi réteg	Arányuk a népességben belül (%)	Részesedésük a földbirtokokból (%)
Egyház	0,5	10
Nemesség	0,5-1,5	20
Polgárság	15-17	25-30
Parasztság	80	35-40

b)

Demográfiai változás a 18. században (millió fő)		
Spanyolország	7	11
Franciaország	20	27-28
Magyarország	4	10
Anglia	6	9

A társadalmi csoportok és a földbirtokmegoszlás Franciaországban a 18. sz. végén

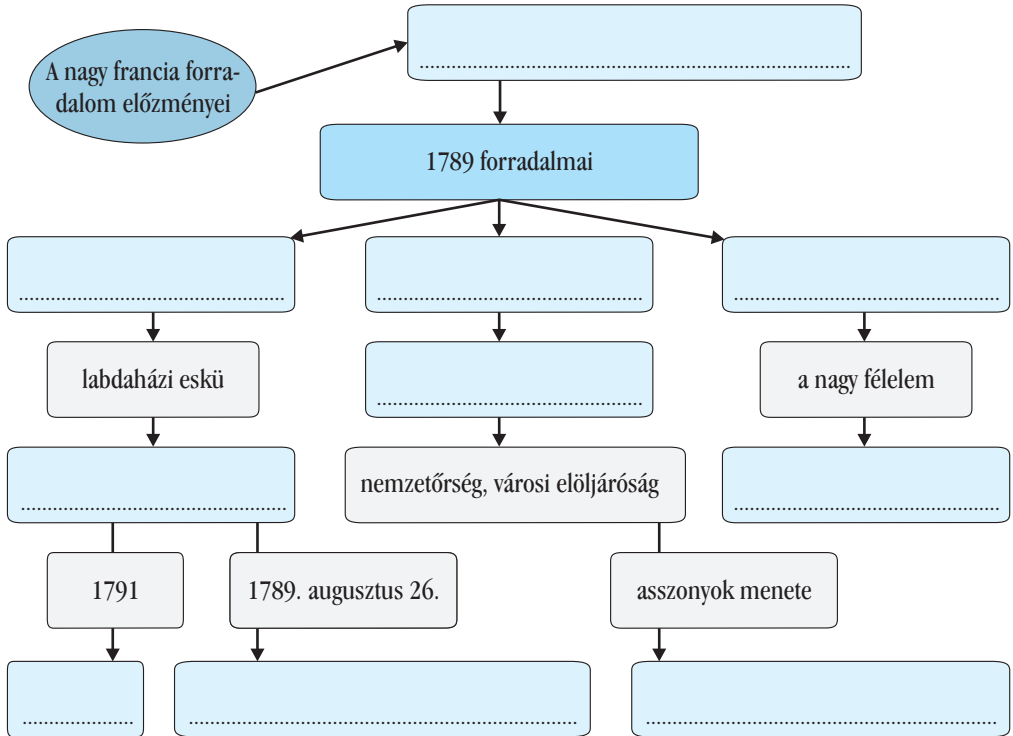
c) *Egy királyság, amely rendi gyűlésekkel bíró tartományokból, rendi gyűlések nélküli tartományokból és kevert kormányzatú tartományokból áll, amelynek tartományai idegenként állnak szemben egymással, ahol különböző belső határok választják el egymástól és osztják meg egyazon uralkodó alattvalóit, ahol bizonyos területek teljesen mentesek azon terhektől, melyeknek teljes súlyát mások viselik, ahol a leggazdagabb osztály adózik a legkevesebbet, ahol lehetetlen a következetes uralkodás és a közös akarat, az a királyság csak tökéletlen királyság lehet, amelyben lehetetlen a jó kormányzat (Calonne: A pénzügyek javítása tervezetének summázata, 1786)*

- A népesség növekedése általános jelenség volt a 18. századi Európában.
- Franciaország lakossága 28 millió főre nőtt a 18. század folyamán.
- Calonne javasolta az Előkelők Gyűlésének összehívását.
- A rendi társadalom csoportjai kiváltságokkal rendelkeztek, mely gátolta az állam hatékony működését.
- A 28 milliós francia társadalom 80%-át a parasztek tették ki.
- A földek 10%-át birtokló egyház adómentes volt.
- A francia társadalom 1%-ot kitevő nemesség a földbirtokok 20%-át birtokolta.

A francia forradalom

1. Egészítsd ki az ábrát az eseményekkel! Egy elem kimarad.

Bastille elfoglalása, Alkotmányozó Nemzetgyűlés, alkotmány, rendi gyűlés forradalma, Emberi és polgári jogok nyilatkozata, városok forradalma, kiváltságok eltörlése, pénzügyi-gazdasági és politikai válság, a királyt Párizsba költöztették, vidék forradalma, Függetlenségi nyilatkozat, labdaházi eskü

2. Foglald össze röviden a képhez kapcsolódó eseményeket!

.....

.....

.....

.....

.....

.....

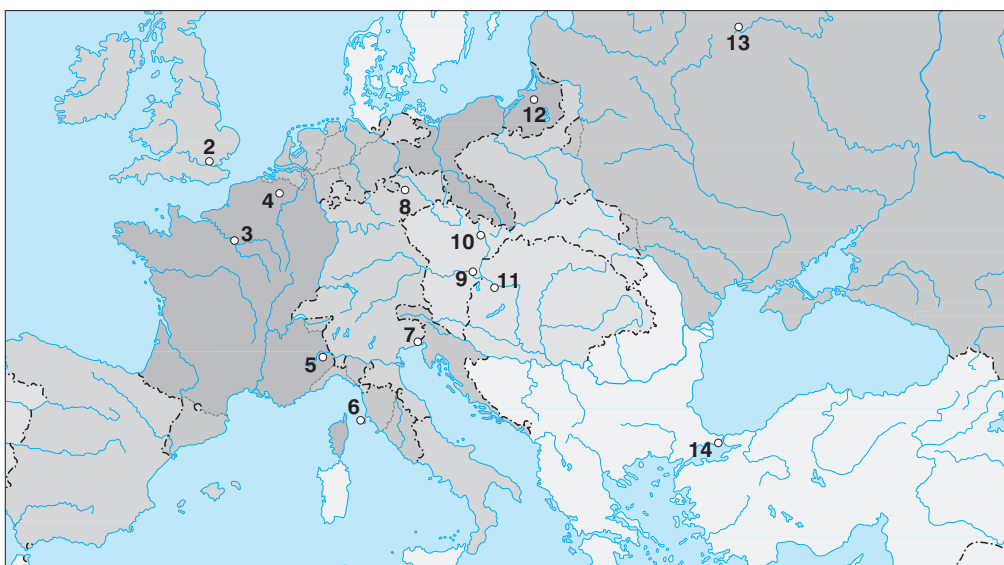
.....

.....

A napóleoni háborúk

1. Nevezd meg az alábbi események helyszínét és időpontját! Határozd meg a helyszíneket a térkép számai alapján!

szám	esemény	helyszín	évszám
	A békében Sándor kötelezte magát a kontinentális zárlat betartására.		
	A magyar seregek megütköztek a franciákkal, de vereséget szenvedtek.		
	A népek csatája.		
	Ausztria kilépett az első franciaellenes koalícióból.		
	Kutuzov Moszkva előtt megütközött Napóleonnal.		
	Napóleon első száműzetése.		
	Napóleon ezzel a csatával békekötésre kényszerítette a második koalíció tagját, Ausztriát.		
	Napóleon megnyerte a három császár csatáját.		
	Napóleon rákényszerítette Ferencet, hogy adja feleségül hozzá Mária Lujzát.		
	Napóleon végső veresége.		
	Nelson megsemmisítette a francia flottát.		

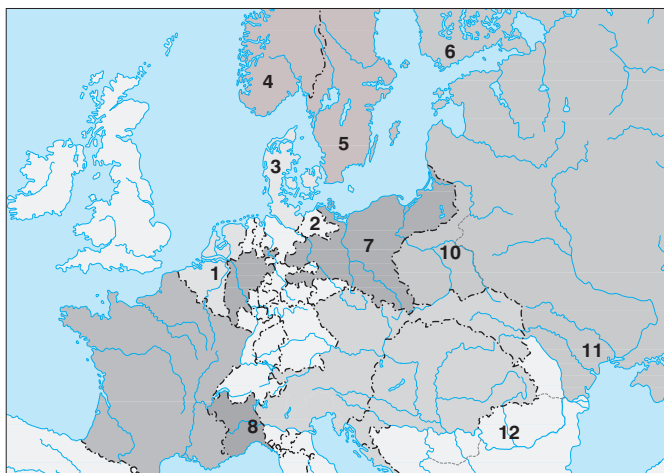

A Szent Szövetség Európája

1. a) Írd be a táblázatba, hogy a térképen melyik szám jelzi a megnevezett területet!

szám	terület	ország
	A Varsói Hercegség nyugati fele	
	A Varsói Hercegség keleti része	
	Belgium	
	Finnország	
	Lombardia	
	Norvégia	

b) Írd be a táblázatba, hogy a felsorolt területeket melyik államhoz csatolták 1815-ben!

2. Számozással add meg az 1815–48 közötti események időrendjét! Kezdd a legkorábbival!

- „A népek tavasza“.
- A spanyol felkelést leverték a franciák.
- Belgium elnyerte függetlenségét.
- A görög szabadságharc kirobbant.
- A lengyel felkelést leverték az oroszok.
- Az oroszországi dekabrista mozgalom.
- Franciaországban a júliusi forradalom.

A reformkor

1. Írd a képek alá a hozzájuk kapcsolható nevek, fogalmak és források jelét!

1. Deák Ferenc

3. Eötvös József

5. Felsőbüki Nagy Pál

2. Petőfi Sándor

4. Wesselényi Miklós

A centralizmus

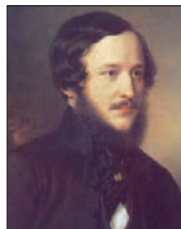
C liberalizmus

E Magyar Tudományos

B önkéntes örökváltság

D örökváltság

Akadémia

.....

.....

.....

- a) *Abban vagyok meggyőződve, hogy a parasztság állapotjára nézve mindannak, ami régi, jobbágyhelyzetéből ered, változni kell. [...] Minél több szabad, jussokkal bíró tagokból áll egy nemzet, annál hatalmasabb.*
- b) *[...] A tapasztalás mutatja, hogy a megváltási summa meghaladja a megváltott adózások tőkéjét. Ki veszt tehát? Sem a jobbágy, sem a földesúr. [...] midőn a törvény engedőleges [...] és csak úgy rendelkeznek, hogy a két félnek szabad megegyezésére és alkujára bízatik az egész dolog, vajon az ily törvény kinek jogát sérti? [...]*
- c) *[...] ahelyett, hogy, mint más országokban látjuk, egy középponti hatóságot találunk, [...] nálunk a közigazgatás részint a kormány, részint a törvényhatóságok által gyakoroltatik, (...) nincs egyéb hátra, mint [...] elismerni jelen megyei szerkezetünk céliránytalanságát.*
- d) *[...] annak szerkesztője egyik főtagja a fiatal Magyarországnak, hova mindazokat számítom, kik valódi szabadelvűek, [...] azon fiatal Magyarországnak, mely nem akarja a haza kopott bocskorát örökké foltozni, hogy legyen folt hátán folt, hanem tőtől talpig új ruhába akarja öltöztetni [...]*
- e) *Szükség van magyar tudós társaságra, de ehhez nem szavakra van szükség. E szép eszme megvalósításához az kell, ami Montecuccoli szerint a háborúhoz: pénz, pénz, és megint csak pénz!*

Kossuth Lajos

1. Párosítsd a fogalmakat a szemelvényekhez!

sajtószabadság (a),

Pesti Hírlap (e),

Védegyelet (b),

törvény előtti egyenlőség (f),

érdekegyesítés (c),

unió Erdéllyel (g),

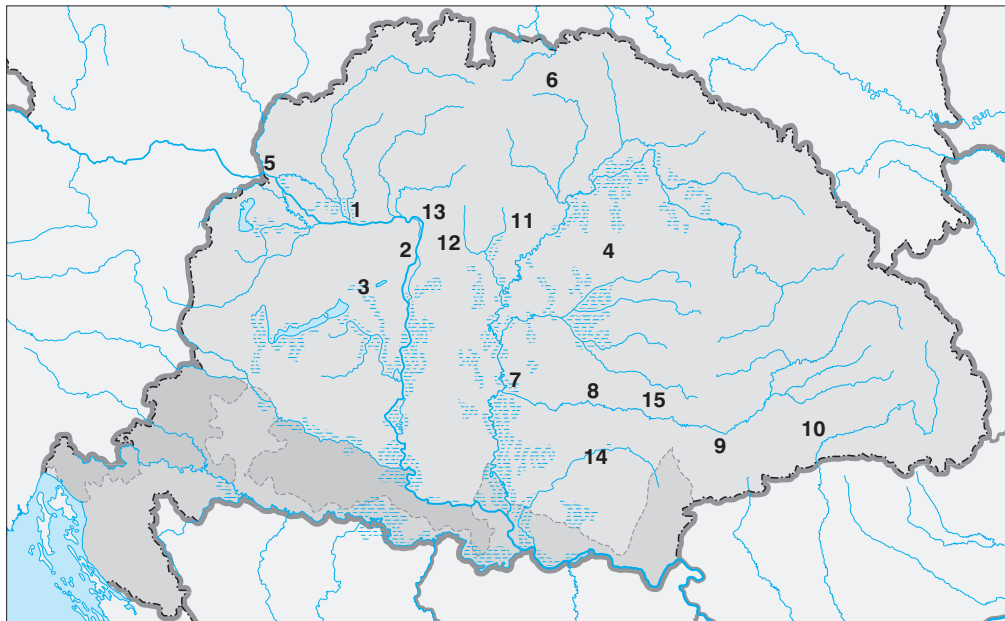
közteherviselés (d),

védvám (h)

- Midőn a [...] szerkesztéshez fogunk, oly meggyőződésből tesszük azt, hogy a napnak tömérdek szükségei között alig van egy-egy sürgetőbb, mint olly időszak lap, mely a nemzet életének hű tükre legyen; [...]*
- A védegyesület kinyilatkoztatja, hogy a köztünk s az ausztriai örökös tartományok közt fennálló vám-rendszer méltánytalan és igazságtalan, mert nem csak a magyar-gyáripar lehetlenítésére, hanem egybevetve a küll vámvonala rendszerével ide is van irányozva, hogy mi monopolizált piacul szolgáljunk Ausztria iparműcikkeinek, miket máshonnan olcsóbban vehetnénk.*
- [...] Legyen szabad hinnem, hogy azon közóhajtásnak, [...] célja csak egy: [...] oly polgári lét, miben a törvény kit kit egyenlőn védjen; oly törvény, mely a nemzeti becsület oltalma alá helyezi minden egyes polgár személyét s vagyonát, [...]*
- Füzzön össze bennünket Erdélylyel a politicalai egység kapcsolata, mikint nemzeti rokonság egybefűz: és bátran nézhetünk az időnek elibe, mellyben tán még egyszer hivatva leszünk véd-falat képezni Európának.*
- míg a nép adót fizet, a nemesség pedig azon adó teherben nem osztozik, [...] erős nemzet s ország biztosság nem lesz, nem lehet.*
- Mi jónak, üdvösnek, kívánatosnak véljük, hogy nemes és polgár nemzetiségben, jogban, törvényben, kötelességben s ezekkel együtt minden érdekekben összeolvadjon.*
- Ha most Anglia [...] vámreformja következtében még olcsóbb gyártmánnal kínál-andja a világ minden piacát, a magyarnak kétszeresen fájand monopolizált piacul szolgálni a drágább és rosszabb ausztriai műiparnak. Legyen tehát szabad a kereskedés, vagy ha ezt a monarchia viszonyai még nem engedik, méltán igényelünk az átmeneti időszakban védelmet és előmozdítást saját műiparunknak [...]*

Az 1848–49-es szabadságharc

1. A térkép és az ismereteid alapján töltsd ki a táblázatot!

esemény	helyszín	száma	mikor történt
	Temesvár		
Bem fontos csatája, melynél Erdély megtartása volt a tét.			1849. február 9.
Az OHB és az országgyűlés költözött ide			1849. január/ 1849. ápr. 14.
A magyar csapatok összpontosításának helyszíne. Görgei ide vezette a seregét.	Arad	8	
A tavaszi hadjárat során szabadították fel. Az utolsó ellenálló erőd.			1849. ápr. 22./ 1849. okt. 2.
A magyarok csatát vesztek az ország határain kívül.			1848. okt. 30.
Guyon Richárd győzelmet arat, mely utat nyitott az Alföld felé.			1849. febr. 5.
Görgei váci nyilatkozata/Damjanich sikere a tavaszi hadjáratban	Vác	13	1849. január 5./ 1849. ápr. 10.

Letették a fegyvert a cári csapatok előtt.	Világos		1849. aug. 13.
	Isaszeg		
	Pákozd		
A várat sikeresen ostromolták a tavaszi hadjárat során.			1849. május 4-21.
	Szeged		1849. aug. 5.
Bem elfoglalta, ezzel Erdély felszabadult.			1849. már. 11.
A magyar seregek csatát vesztek.			1849. február 27.

2. Párosítsd a forrásokat megfelelő szemelvényvel!

1. kápolnai csatavesztés;
2. pákozdai csata;
3. a világosi fegyverletétel;
4. a függetlenség kimondása

- A lázadó csordákat, melyeket Kápolnánál iszonyú mennyiségben találtam fel, szétvertem, és nagyrészt megsemmisítettem, [...] Remélem, néhány nap alatt hatalmamba kerítem Debrecent, a pártütés fészket. (Windisch-Grätz jelentése)*
- Szeptember 29-e kiszámíthatatlan következésű nap: e csata döntött hazánk sorsa felett, nemzeti önállásunk első alapköve tegnap tétetett le, az elesetek vérével erősítve, minden ármány és viharok ellen. (Nemzetgyűlési biztosok jelentése)*
- Görgei lovával serege elé lépett. Tisztjei és katonái azonnal körülvették. Beszélni kezdett volna, hogy utoljára köszöntse seregét, de egy hangot sem tudott kipiérselni magából. Végül tompa zokogás tört fel melléből, mire az egész hadsereg, levegőjeget betöltő „Éljen Görgei!” kiáltással, könnyezve válaszolt vezérének, kihez őszintén ragaszkodott. Az egyik tiszt előrejött, hogy a többiek nevében szóljon volt tábornokához, de nem volt ereje ahhoz, hogy zokogását visszatartsa, s csak annyit tudott kiejteni: „Isten veled, Görgei!” „Isten veled, Görgei!” – ismételte az egész hadsereg. (1849. augusztus 13.)*
- Mi, a magyar álladalmat törvényesen képviselő nemzetgyűlés, midőn jelen ünnepélyes nyilatkozatunk által Magyarországot elidegeníthetlen természetes jogaiba visszahelyezve minden hozzá tartozó részekkel és tartományokkal egyetemben az önálló független európai státusok sorába iktatjuk, s a hitszegő Habsburg–Lotharingeni-házat Isten és világ előtt trónvesztettnek nyilatkoztatjuk: [...] (1849. április 14.)*

TARTALOM

Bevezetés	4	Az Amerikai Egyesült Államok kialakulása	58
I. KORA ÚJKOR		Az Amerikai Egyesült Államok alkotmánya	59
A nagy földrajzi felfedezések	5	Franciaország a 18. században	60
Az Európán kívüli civilizációk és a gyarmatosítás	6	A francia forradalom	61
A földrajzi felfedezések gazdasági hatásai ..	7	Az Emberi és polgári jogok nyilatkozata	62
A reformáció irányzatai	8	Az alkotmányos monarchia válsága	64
A katolikus megújulás és a barokk	9	A francia alkotmányok	65
Franciaország a 16–17. században	10	A napóleoni háborúk	66
Spanyolország	11	A Szent Szövetség Európája	67
A harmincéves háború	12	A mezőgazdaság forradalma	68
Franciaország XIV. Lajos korában	13	Az iparosodás első szakasza	69
Anglia a kora újkorban	14	Az iparosodás következményei	70
Az alkotmányos monarchia kialakulása	16	Eszmék a 19. században	72
Az alkotmányos monarchia	18	A népek tavasza	73
Kelet-Európa és a Balkán a 16–17. században	20	Latin-Amerika	75
A tudományos világnézet átalakulása	21	Összefoglalás	76
Összefoglalás	22		
II. MAGYARORSZÁG A 16–17. SZÁZADBAN		IV. A POLGÁROSODÁS KEZDETEI MAGYARORSZÁGON	
A központosított monarchia szétesése Magyarországon	26	A Magyar Korona országai a 18. században	79
A mohácsi vész és az ország három részre szakadása	27	A magyar államszervezet működése	81
A Magyar Királyság és a Török Hódoltság	30	Demográfiai és etnikai viszonyok a 18. században	83
Az Erdélyi Fejedelemség a 16. században ..	31	Mária Terézia reformjai	85
A végvárrendszer	32	II. József reformjai	86
A várháborúk	34	A rendi nacionalizmus kora	87
A reformáció és a katolikus megújulás	36	Gazdasági változások a 18–19. században ..	89
A Bocskai-felkelés	38	Az átalakuló társadalom	91
Az Erdélyi Fejedelemség virágkora	40	Széchenyi István	93
Rendi küzdelmek a 17. század második felében	42	A reformkor	94
Gazdaság és társadalom a 16–17. században	44	Kossuth Lajos	95
A török kiűzése és Magyarország új berendezkedése	46	A Kárpát-medence népeinek nemzeti ébredése	96
A Rákóczi-szabadságharc	47	A reformkori művelődés, kultúra	97
Összefoglalás	49	A pozsonyi országgyűlés és a pesti forradalom ..	99
		Az áprilisi törvények	101
III. A POLGÁRI ÁTALAKULÁS KORA		A Batthyány-kormány intézkedései	102
Hatalmi viszonyok Európában a 18. században	54	Az 1848–49-es szabadságharc	104
A felvilágosodás	55	Összefoglalás	106
A felvilágosult abszolutizmus	57		